

RENDSZETELMÉLETI HATÁRKÖVEK

Dr. Virányi Gergely

nyá. határőr dandártábornok

Aktualizált gondolatok a rendészettudományhoz¹

„...mindenféle biztonság az egyén biztonságával kezdődik, az pedig az élethez, az emberhez méltó élethez való jog érvényesítésének követelménye. A következő láncszem a társadalom biztonsága, amelyet az állam biztonsága és a világ, az emberiség biztonsága követ.”

(Dr. Pirityi Sándor)

1. A biztonságról

Az 1990-es években Magyarország külső és belső helyzetében egyaránt döntő fordulatok történtek, javarészen az euro-atlanti csatlakozás következtében. Az addigi kétpólusú világrendszer 1989-től gyökeres változásokon ment keresztül: leomlott a berlini fal, egyesült a két Németország, és ezzel jelképesen az addig megosztott Európa is. Felbomlott a Varsói Szerződés (VSZ) és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST). Szétesett a Szovjetunió, egykori köztársaságaiban többé-kevésbé szabad és független államok jöttek létre. Megszűntek Közép- és Kelet-Európában, így hazánkban is az egypártrendszerű államok, és demokratikus berendezkedésű, piac-gazdaságon alapuló polgári társadalmak jöttek létre.

Magyarország két alapvető tényezőre építi biztonságát: egyfelől nemzeti önerejére, másfelől az euro-atlanti integrációra és együttműködésre. Biztonságát és polgárai boldogulását tartósan az euro-atlanti országok demokratikus közösségének tagjaként kívánja megvalósítani. Töretlen optimizmussal és hittel, őszintén remélem, hogy a rendszerváltó erők akkori stratégiai célkitűzése ma is időszerű és helyt álló.

Az euro-atlanti integrációk alatt az Európai Uniót (EU) és az Észak-atlanti Szerződés Szervezetét (NATO) értjük, illetőleg az euro-atlanti integrálódás alatt az EU-hoz és a NATO-hoz csatlakozás együttes célját és folyamatát, függetlenül attól, hogy a két folyamat nem esik teljesen egybe.

¹ Az alább közölt írás az eredetileg a Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I. Pécs, 2002. 34-68. oldalakon „Gondolatok a rendészettudományhoz” címen publikált tanulmány átdolgozott változata.

Reális esélyünk az euro-atlanti betagozódásra a harmadik évezred küszöbén született. Hazánk 1999. március 12-én hivatalosan a NATO teljes jogú tagállama lett, majd az EU-hoz 2004. május elsején történt csatlakozással intézményesen is Európa demokratikus és stabil közösségébe lépett. Ma is vallom, hogy a kultúránk, a hagyományaink, az általunk követett értékek alapján nem csupán „Európa felé meneteltünk és menetelünk”, hanem több mint ezer éve Európában vagyunk. Itthon vagyunk. Hallhattunk/hallhatunk néha olyan és hasonló vélekedéseket is, miszerint „az EU-n kívül is van élet”. Nagyon bízom azonban, hogy minden felelős gondolkodó érti, látja és belátja, hogy bár ez az állítás önmagában igaz, azonban az Unión kívüli élet milyen le(het)ne és hová vezet(het)ne. Szándékosan nem alkalmazok hatásvadász jelzőket az „európaizálódás” ellentétpárjaként, mert nem akarok sem földrészeket, sem országokat, sem nemzeteket méltánytalanul és igazságtalanul sérteni, megbántani.²

Története során, az európai integráció legfontosabb keretét szolgáló EU megteremtette a szövetség egészében és valamennyi tagállamában a biztonság gazdasági és politikai alapjait. A biztonság-fogalom és értelmezése, az elmúlt évtizedekben jól érzékelhető változáson ment keresztül.

Az Új Magyar Lexikon (Akadémiai Kiadó, Bp.1960.) szerint a biztonság: „(külpolitikai) állapot, amelyben az állam függetlenségét más államok részéről nem fenyegeti támadás, és nincs kitéve annak a veszélynek, hogy belső ügyeibe külső hatalom beavatkozzék.”

A Magyar Értelmező Kéziszótár (Akadémiai Kiadó Bp. 1985.) szerint a biztonság: „veszélyektől vagy bántódástól mentes (zavartalan) állapot.”

Sallai János és Ritecz György szerint³ a biztonság: „háborúmentes állapot, azaz a dolgoknak, életviszonyoknak olyan rendje, állapota, mely lehetővé teszi egy adott ország, nemzet számára a békés alkotó munkát, a társadalmi, szellemi és anyagi fejlődést.” A szerzők szerint a biztonság „külső” feltételének tekinthető az ország területi épségének, szuverenitásának megléte, fenyegetéstől való mentessége; „belső” feltétel a társadalmi, gazdasági stabilizáció, a demokratikus intézmények működése, a szociális és vagyoni biztonság.

Tóth Sándor és Vajda András a tanulmányukban⁴ John Locke, angol filozófus és államtörténészt idézik:

„A biztonság elemi alapszükséglet, mintegy ellenszolgáltatás azért, hogy a polgárok a társadalomba történt belépésükkel az erőszakot, amellyel igényük van a szabadságuk, egészségük és tulajdonuk védelme érdekében, átruházzák az államra.”

² „Amit nem mondtam, azzal sohasem bántottam meg senkit, és sohasem ártottam magamnak” (Calvin Coolidge, az USA 30. elnöke)

³ Sallai János –Ritecz György: A Magyar Köztársaság határrendje és határbiztonsága Rendvédelmi Füzetek 1999/6. sz.

⁴ Tóth Sándor – Vajda András: Rendőri vezetők felkészítése a tömegdemonstrációk kezelésére Németországban. Rendvédelmi Füzetek 2000/38. sz.

E gondolatmenet szerint, ha az állam megtiltja polgárainak az erőszak érvényesítését, akkor viszonzásul garantálnia kell, hogy jogaikat mások nem sértik meg. Ama állam, amely nem, vagy már nem képes a polgári jogokat és a polgárok szabadságát megvédeni, elveszti polgárainak bizalmát. A polgárok biztonsága nélkülözhetetlen feltétel egy szabad és biztonságos élethez. A bűnözés éppen a szabadságot, a biztonságos életet, az egészséget és a tulajdont fenyegeti. Ezt a fenyegetettséget kell az államnak hatástalanítania, illetve a lehető legalacsonyabb szintre leszorítania, mert polgárainak joga van ahhoz, hogy biztonságban érezzék magukat. Az államnak olyan erősnek és erélyesnek kell lennie, hogy szavatolni tudja polgárai biztonságát. A biztonság és a szabadság elválaszthatatlan kategóriák, de ellentmondásos viszonyban is vannak. A több biztonság kevesebb szabadságot jelent(het), ha a biztonság hiányzik, azt a szabadság sínyli meg. Fordítva is érvényes: ha a szabadság hiányzik, a biztonság gyenge lábakon áll. Tanulmányukat a szerzők egy másik, figyelemre méltó következtetéssel zárják: „...*téves az az elképzelés, hogy azokat a releváns törvényeket, szervezeti formákat, képzési rendszereket, vagy gyakorlatot, amelyet egy országban a változásokhoz történő hozzáigazítás végett évtizedeken át újra meg újra megújítottak, illetve modernizáltak, egyszerűen transzferálni lehetne más idegen környezetbe anélkül, hogy figyelembe vennénk az ott kialakult feltételeket.*”

Salgó László a biztonságot a következőképpen definiálta⁵: „*A biztonság nem más, mint egy gyűjtőfogalom, amely magában foglalja az adott ország külső fenyegetettségétől való megvédését, illetőleg az erre való (preventív, stratégiai) felkészülést egyfelől, másfelől a belső rend és stabilitás biztosítását jogi és rendészeti eszközökkel, illetve intézményei által, harmadrészt pedig olyan külső és belső fenyegetettség elleni védelmet, amely különleges (titkosszolgálati) készenlélet, felkészültséget igényel. A biztonság egy olyan, kvázi produktum az elméleti absztrakció szintjén, amelyet állami szervek, intézmények, esetenként magánszemélyek és szervezetek termelnek, amelynek végső állapota a háborításmentes lét, 'fogyasztói' pedig az állampolgárok.*”

Érdeemes megszívlelni a következő szerkesztői jegyzetet is, amely axiómának is tekinthető: „*A biztonságpolitikai és a katonai szakértők véleménye alapján egyértelmű: a nemzetközi politikai és katonai viszonyok gyökeres megváltozása miatt Magyarországnak nem kell a belátható jövőben számolnia azzal, hogy szomszédos országgal (országokkal) oly' nagyméretű katonai konfliktusba bonyolódna, amely igénybe venné az ország teljes katonai potenciálját.*”⁶

Ez az értékelés napjainkra – lásd Magyarország jelenleg is hatályos, a 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozattal kihirdetett nemzeti biztonsági stratégiáját – tovább finomodott. Dsupin Ottó gondolatai ma is érvényesek, ugyanis a stratégia a katonai

⁵ Salgó László: Az új típusú biztonság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1994.

⁶ Szerkesztői jegyzet Magyar István: A honvédség lehetséges feladatai a válságok kezelésében c. tanulmányához. Hadtudomány 1993/3-4.

konfliktus bekövetkezését, és mint kihívás jelentőségét csökkenő, míg a rendészeti tevékenységhez tartozó kihívások súlyát növekvő tendenciaként jeleníti meg⁷. Ennek alapján egyértelműen megerősíthető – éppen a biztonsághoz való hozzájárulását illetően – a rendészet szerepének felértékelődése.

Az eredeti tanulmány megírása óta tíz év telt el, ezért ma – a különböző keresőkre kattintva – a világhálón a biztonságpolitikai szakértők tollából könyvtárnyi irodalmat olvashatunk a biztonság fogalmához, valamint korszerű értelmezéséhez. (Megkockáztatom a kérdést: talán túlságosan is sokat?⁸)

2. A rendészettudomány indokoltsága

A magunk mögött hagyott évezreddel egyáltalán nem tudtuk magunk mögött hagyni a biztonságot fenyegető, immáron „klasszikus” veszélyeket. Sőt, az egyént, a társadalmat és az egész emberiséget minőségileg és nagyságrendileg újabb, súlyosabb veszélyek fenyegetik. Olyan veszélyek, amelyeket a múlt században kialakult-kidolgozott, egymás mellett elszórtan létező elvekkel és módszerekkel már nem lehet csökkenteni, visszaszorítani, megszüntetni.

A biztonság megeremtésében, fenntartásában, szavatolásában – a globalizáció minden pozitív és negatív hatása ellenére – új értelmet nyert a belső biztonság, a köznyugalom, a közrend, közbiztonság, amelyek hagyományos szerepe át- és felértékelődött.

Ma is képviselem, hogy nagyon is szükséges kutatni, elemezni és a különböző elemek rendszerbe kapcsolásával „felépíteni” a rendészettudományt, mert az előzőekben felvezetett biztonság és a biztonságot garantáló összetevők – prioritásait tekintve is – megváltoztak. Egyetértek Dsupin Ottóval, véleményem szerint is a biztonság jövőbeni garanciája elsősorban nem a hadtudomány és a katonai műveletek milyenségén múlik, hanem a civil közigazgatás, valamint a rendészeti-, továbbá a nemzetbiztonsági szervek tevékenységének összhangján.

Meggyőződésem, hogy az új évezred új kihívásaira tudományosan rendszerezett, elméletileg megalapozott, kísérletekkel igazolt, módszer-gazdag, változatos és meglepetésszerű, kezdeményező és nem lépéshátrányos, eseménykövető, esemény-regisztráló rendszettel leszünk képesek hatásos válaszokat adni. Ezt az akár paradigmának is tekinthető elvet, illetve ennek hiányát fedezhettük fel – többek között – a 2006. őszi események rendészeti (hangsúlyozom: rendészeti és nem csupán rendőrségi) megközelítése, elemzése, értékelése és megoldása során.

Az általam óhajtott – és e pillanatban elnevezett – optimális rendészet felépítéséhez és működtetéséhez nem elégséges a tudományok rendszerében bolyongva és a tudományokból csipegetve alkalmazni egy-egy hasznosítható

⁷ Dsupin Ottó: Megjegyzések a „Gondolatok a rendészettudományhoz” c. előadáshoz. Budapest, 2002. június 06.

⁸ Google kereső programon a „biztonság” fogalomra rákereséssel: 386.000 találat. (2012. május 8.)

tudományos ismeretet. Egységes tudományos rendszerbe kell foglalnunk mindazokat a törvényeket, más elnevezéssel elveket (princíple, princípium), szabályokat, eljárásokat és eszközöket, amelyek objektíve léteznek, hatnak, működnek a rendészet terén, 's amelyek tárgyilagos kutatásával, tudatos fejlesztésével és következetes, alkotó alkalmazásával esélyünk lesz az eredményes fellépésre.

Szemben azokkal a véleményekkel, amelyek szerint értelmetlen a rendészettudomány létéről, jogosultságáról vitázni, mert hisz a rendészet kérdéseire a társadalomtudomány általában, de különösen a jogtudomány és a hadtudomány kielégítő és meggyőző válaszokat hivatott és képes adni, határozott álláspontom, hogy igenis szükséges és érdemes időt és energiát fordítani a rendészettudományi elméletre, a kutatásmódszertanra, a statisztikai elemzésre és végül a gyakorlati hasznosítás kérdéseire.

E vonatkozásban (is) nagy lehetőségek nyíltak meg a Nemzeti Közszerződési Egyetem (a továbbiakban: NKE vagy Egyetem) 2012. január elsején történt létrejöttével, és egyúttal ebben kérdésben (is) osztatlan felelősség hárul az Egyetemre, mint a rendészettudományos gondolkodás, kutatás, fejlesztés és innováció arra hivatott, primer alapintézményére.

Csatai Tamás a következőképpen indokolta a közös gondolkodás, együttes cselekvés szükségességét, 's egyben őszinte kritikával illette akkori kidolgozásomat⁹:

„Maga az alapgondolat, amely szerint szükséges egy tisztán rendészeti tudományág (a rendészettudomány) léte, üdvözlendő. Alapjainak lefektetése újjáépítheti az e területen dolgozó és azt hivatásuknak tekintő személyi állomány önbecsülését, és nem utolsó sorban a társadalom megrendült bizalmát, amennyiben mindezt szilárd talajon, a célok és szükségletek pontos ismeretével tesszük és nem öncélúan, pusztán létjogosultságának bizonygatására. Az előadás konkrét tartalmát tekintve azonban félok, hogy a megközelítés nem helyes irányba mellékvágányra viszi, esetleg öncélú, „tudományoskodó” tudományággá degradálja a kiválónak induló kezdeményezést.”

Ma is bízom abban, sikerült meggyőzőnöm a szakmai szervezetekben szolgálatot teljesítő, valamint oktató, továbbá kutató kollégáimat arról, hogy helyes volt a megközelítési irányom és – amint a gyakorlat igazolta is – nem volt öncélú a kezdeményezésem.

3. Hadseregek és rendőrségek, hadtudomány és rendészettudomány¹⁰

⁹ Csatai Tamás: Megjegyzések a „Gondolatok a rendészettudományhoz” c. előadáshoz, Budapest, 2002. június 12.

¹⁰ Az e pontban foglalt gondolatokat Finszter Géza: Honvédelem, rendvédelem című (megjelent: Gönczöl Katalin (szerk.) Tanulmányok Szabó András akadémikus 70. születésnapjára – Magyar Kriminológiai Társaság 1999.), nagyra értékelt publikációjára felfűzve fejtem ki.

A múlt század 90-es éveiben több külföldi és hazai hadtudományi szakértő párhuzamot vonni igyekezett a hadseregek és a rendőrségek, illetve a honvédelem és a rendészet között. Ennek a törekvésnek több lehetséges oka volt/van, amelyek közül a következők érdemel(het)nek figyelmet.

Először, a kétpólusú világrend szétesésével, a hagyományos ellenségképek szertefoszlásával a hadseregeknek új, a megváltozott körülményekhez igazodó célokat kellett önmaguk elé kitűzniük, illetve a politikával kitűzetniük. Újra kellett fogalmazniuk önmagukat (identitáskeresés), önmaguk rendeltetését, jogállását, feladatkörét, az azokhoz igényelt jogosítványokat, és el kellett fogadtatniuk költségvetési igényeiket. A klasszikus ellenségkép és háborús veszélyforrások helyett újfajta veszélyeztetettséget, biztonsági kockázati tényezőket vázoltak fel, és egyes, szerintem elfogult szakértők és kutatók azt sugallták/sugallják, hogy ezek megelőzésére, megnyugtató kezelésére, illetve rendezésére a hadseregek hivatottak.

Másodszor, a rendőrség és hadsereg közötti párhuzamnak indokolható aktualitást adnak a hadseregek, illetve a szövetséges haderők ENSZ, NATO és más keretekben történő rendőri szerepvállalásai a Föld válságövezeteiben. Ezek közös jellemzője, hogy az akciók nemzetközi haderő alkalmazásával történnek, 's számos szituáció, amelyet meg kell oldaniuk, inkább hasonlatos a rendőri szaktudást igénylő bűnüldözési, közbiztonsági, közrendvédelmi feladatokhoz, mint a katonai tevékenységekhez, eljárásokhoz. Így például „gyakran kell olyan szűrő-kutató feladatokat ellátni, amelyekben a rendőri csapatszolgálati megoldások kerülnek előtérbe (ellenőrző áteresztő pontok, csapda, leshely, de maga a közlekedési szabályozás is ide sorolható)”¹¹

Harmadszor, a rendteremtés és a rendfenntartás, illetve a béketeremtés és békefenntartás kérdéseit illetően maximálisan egyetértek – a missziók meghatározó hazai és nemzetközi szaktekintélyének számító – Boda József álláspontjával. Véleményem szerint is, egy válságövezetben vagy háborús térségben a fegyveres küzdelmek lezárását kikényszeríteni, azaz „békét teremteni” – nemzetközi jogi felhatalmazással – az ENSZ, a NATO vagy más szövetséges fegyveres erők feladata, joga és kötelezettsége. Azonban a megteremtett béke „fenntartása” kezdetben együttesen katonai és rendőri feladat, majd a viszonyok konszolidálásával egyenes arányban egyre inkább rendőri kompetencia. Ehhez pedig szakképzett rendőrök szükségeltetnek, de nem katonai rendőrök; nem Military Police (MP), mert ők más „műfajt” képviselnek, még ha sokan előszeretettel tesznek egyenlőségelet a rendőr és a katonai rendőr közé. „A missziókban a békeépítés és a rendvédelmi intézmények létrehozása, reformja, működtetése került előtérbe, ami speciális ismeretekkel és gyakorlattal bíró

¹¹ Kopasz Árpád: Megjegyzések a „Gondolatok a rendészettudományhoz” c. előadáshoz, Budapest, 2002. június 09.

szakembereket igényel (jogászok, büntetés-végrehajtási szakemberek, vámosok, oktatók, bűnmegelőzési szakemberek és mások).”¹²

Negyedszer, valóban kiemelt figyelmet érdemelnek a bűnözés legsúlyosabb formái, amelyek a legnagyobb kihívást jelentik az államok és szövetségek bűnüldöző, bűnügyi szervei számára: a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, az illegális fegyverkereskedelem, az embercsempészet, illetve az egyre erőszakosabbá, szervezettebbé és nemzetközivé váló bűnszervezetek működése. Ezekkel kapcsolatban kétségtelenül az is tapasztalat, hogy az ellenük való fellépés esetén katonai erő bevetését is igényli, azonban a meghatározó szerep a rendészeti szervekre hárul.

Ötödször, ugyancsak figyelmet érdemel a rendőrségi és a katonai tevékenységek közötti látszólagos azonosság, ugyanis mindkét szervezet birtokolja a fizikai erőszak monopóliumát. Ugyanakkor tudatosan vagy véletlenül, de elhallgatják a legitim fizikai erőszak alkalmazásának filozófiájában meglévő lényeges különbségeket. Amint Finszter Géza hangsúlyozta, Jean Paul Brodeur kanadai kutató rámutatott, hogy az erőszak rendőri, illetve katonai megjelenési formái között lényeges tartalmi eltérések vannak, 's emiatt ez a két tevékenység, illetve a rendőr és a katona mestersége, szakmája nem sorolható egyetlen közös osztályba. Brodeur az erőszak alkalmazásának három jellemző vonását írta le.

- Alapvető tényező a helyszín. A háborús konfliktusok helyszínén a végsőkiélezt ellenséges helyzetet tapasztalunk, amelyet megoldani az ellenség erőinek teljes megtöréséig terjedő erőszak alkalmazásával lehet. (Hacsak az ellenség harc nélkül meg nem adja magát.) Ettől eltérően a közbiztonság, közrend védelmében általánosan az jellemző, hogy a helyszínen – a köz- és magánterületeken egyaránt – a törvénytisztelő magatartások a meghatározóak, és ezekkel szemben elszigetelten, kivételesen és nagyon sokszor csak konspirált módon van jelen a bűnös cselekmény és annak elkövetője.
- Meghatározó az idő is. A háborús konfliktusok rendszerint elhúzódnak. Szinte általánossá vált, hogy a kezdetben gyors sikerre építő katonai stratégiák évekig tartó hadiállapotot produkálnak. Ezzel szemben a rendőrségi műveletek rendkívül szűk időhatárok közé szorítottak. A gyorsaság, az azonnali helyes reagálás a rendőri művelet professzionalizmusának egyik legfontosabb ismérve.
- A harmadik tényező a fegyverek tüzereje, pusztító hatása. A hadseregekben rendszeresített fegyverek és más harci eszközök tüzereje, illetve pusztító hatása a szükséges erőszak határait nagyon messzire tolhatja ki, végső esetben a Föld és az emberiség teljes elpusztítását okozhatja. Semmi nem

¹² Boda József: Rendőri tanácsadói munka konfliktusövezetben, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI. Pécs, 2006. 176. o.

indokolhatja ilyen mértékű pusztító hatások alkalmazását bármely rendőrségi művelet eredményes végrehajtásához sem.

Hatodszor, sokan érvelnek azzal, hogy bár nem vagy nehezen rokonítható a rendőri és a katonai mesterség, de a rendőrségi csapatműveletek nagyon sok közös vonást mutatnak a háborús cselekményekkel, 's ezért a katonai képzettség e szakterületen jól konvertálható. A katonai és a rendőri műveletek ilyen megközelítésű elemzését Loubet Del Bayle, ismert francia rendőrségkutató végezte el. Finszter Géza összegzése szerint, Bayle egy tipikus harcászati helyzetet hasonlított össze egy rendőri csapaterővel megoldandó közrendvédelmi akcióval. Az első esetben a katonai tevékenység egy ellenséges csoportosulás ellen irányul, a második esetben a rendőri fellépés a közbiztonságot veszélyeztető tömegzavargás csapaterővel történő megfékezését célozza.

Bayle az összehasonlítás során ellentétpárokból gondolkodott és megállapította az alábbiakat.

- A katonai művelet célja és egyben szükségszerű velejárója az ellenséges élőrőnek, a szervezeti rendnek, az ellenség fegyverzetének, utánpótlási vonalainak és minden vagyontárgyának szisztematikus lerombolása, megsemmisítése. Ezzel szemben a rendőrségi fellépésnek – a legitim fizikai erőszak alkalmazásával együtt is – minden körülmények között szigorúan óvnia kell az életet és a vagyonszolgálatot. Teljes mértékben egyetérték Korinek László álláspontjával: a közbiztonság oltalmazásában minden korszerű rendőrség alkalmaz törvényes erőszakot, ez azonban a jogállam által szigorúan ellenőrzött.¹³
- Míg a katonai művelet az ellenséges csoportosulás bekerítésére irányul, addig a rendőri fellépés célja a tömeg szétoszlata, a tömegzavargás megszüntetése.
- Nem kétséges, írja Bayle, hogy a katonai akció sikere, többek között azon múlik, hogy sikerül-e elvágni az ellenség visszavonulási útvonalait. Ezzel szemben a rendőrségi művelet arra irányul, hogy a csoportosulás résztvevői minél gyorsabban elhagyhassák a tömegzavargás helyszínét.
- A katonai fellépés el akarja érni, hogy az ellenségben alakuljon ki a „minden elveszett” érzése. Ezzel szemben a racionális rendőri fellépés azt erősíti a közbiztonságot veszélyeztető csoport tagjaiban, hogy van reményük a helyzet erőszakmentes megoldására és a helyszín büntetlen elhagyására. A rendőri fellépésnek éppen óvakodnia kell attól, hogy az irracionális magatartásra sarkalló, abszolút reménytelenség érzése legyen úrrá a tömegben.

¹³ Korinek László: A rendőrség modernizációja. Rendészeti Szemle 1992/2. sz.

- A katonai művelet a harci cselekmények helyszínén minden épületet, műtárgyat és magánlakást a harci siker érdekének rendel alá. Ezek elfoglalhatók, erődítménnyé tehetők vagy éppen rombolhatók. Ezzel szemben a rendőrségi fellépés nem kérdőjelezheti meg a magánlakás sérthetlenségét.
- A harc sikeres megvívásának szükségszerű eleme az ellenség üldözése és fogságba vetése. A racionális rendőrségi taktika a rendbontás helyszínét elhagyókkal szemben mindenféle további rendőri fellépést indokolatlannak és értelmetlennek tart.
- A meglepetés és a váratlanság a katonai műveletek sikerének egyik záloga. A rendészeti műveletben a váratlan, sokkoló meglepetés hatására a tömeg kezelhetetlenné válhat. A rendőrségi csapaterő bevetését a megelőzésre irányuló rendészeti műveletek és intézkedések egész sora vezeti be és azt célozza, hogy a kialakult konfliktushelyzetet erőszak alkalmazása nélkül lehessen megoldani.
- Szorosan összefügg az előző ellentéppárral az álcázás, mint a katonai művelet sikerének egyik feltétele; ezzel szemben a rendőri fellépést erődemonstrációként célszerű bevezetni: *„mutasd meg erődöt, hogy ne kelljen alkalmazni”*.

Bayle helyesen fejt ki, hogy a katonai és a rendőri hivatás még szélsőséges esetekben – értsd: amikor a rendőri erőket kötelékben alkalmazzuk – sem keverhető össze. Mi több, éppen ezek a helyzetek azok, amelyekben a katonai és a rendőrségi professzionalizmus egybemosása súlyos, gyakran helyrehozhatatlan és sok áldozatot követelő hibás lépésekhez vezet. Emlékezzünk Tbiliszire, ahol 1989. április 8-9-én a (szovjet-orosz) hadsereg, mint rendfenntartó erő úgy „kezelte” a tüntetést, hogy gyalogsági ásókkal szó szerint agyonverte (szovjet-grúz) polgártársait. Gondoljunk a pekingi Tienanmen térre, ahol 1989. június 3-4-én a kínai hadsereg a páncélos elit egységeivel – rendészeti feladatra igénybe vett erőként – a harckocsik láncfalpaival egyszerűen legázolta, agyontaposta saját honfitársait.

Hetedszer, szintén fontos kérdés a felkészítés. Brodeur szerint, a nemzetközi katonai erők különböző válságövezetekben mutatkozó működési zavarai az alábbiakkal magyarázhatók. Törvényszerű, hogy ha a kiképzés a katonai képességek elsajátítására irányul, és a katona-szakember rendőrségi feladatokkal kerül szembe, akkor nagy valószínűséggel katonaként fogja megközelíteni a helyzetet és katonaként kísérli megoldani azt. Amennyiben viszont a rendőrképzés közelít a katonai kiképzés szellemiségéhez, akkor a rendészeti szakember kerülhet számára nehezen megoldható rendészeti helyzetekbe.

Személyes tapasztalataim szerint is a fegyveres erők, illetve a rendészeti szervek alkotmányos jogállása, eltérő rendeltetése, feladat-, eszköz- és eljárásrendszere a

hadsereg, illetve a rendőrség tiszti-, tiszthelyettesi karában jelentősen eltérő identitástudatot, eltérő szakmai és vezetői felkészültséget, eltérő tudat- és érzésvilágot eredményez. Mindezek miatt nem engedhető meg a két eltérő filozófiájú képzés összemosása, mert – ahogy Finszter Géza fogalmaz – „*megszületik egy se nem rendőr, se nem katona szakember*”.

Az elmúlt félszázadban erőteljesen elősegítette az átfedést és azonosítást a rendészeti szakemberek (elsősorban a határőrök, másodsorban a rendőrök) katonai képzési rendszerekben szerzett egyetemi végzettsége.

Kérdezem azonban: a belügyesek számára az egyetemi képesítés és oklevél megszerzése hol történhetett volna másutt, mint a katonai és a jogi felsőoktatásban? Hiszen egyrészt a katonai főiskolát végzett határőröknek és karhatalmistáknak a kötelezően kijelölt utat a katonai akadémia, illetve egyetem jelentette. Másrészt az 1970-ben alapított RTF-et végzett rendőrtisztek (rendészeti egyetem hiányában) az előrelépési lehetőséget valamely egyetemen kellett keressék és megtalálják, így a közbiztonsági tisztek leginkább a katonai akadémia/nemzetvédelmi egyetem összefegyvernemi parancsnoki szakain, illetve a bűnügyi és igazgatásrendészeti tisztek a jogi karokon.

Négy évtizeden keresztül kétféle volt a belügyi képesítési követelményrendszer, mert – bár nagyon is helyesen – számos közép-, valamint minden felsővezetői beosztáshoz egyetemi képesítést és oklevelet írt elő, ellenben egyetemet/egyetemi kimenetet nem biztosított a rendészeti felsőoktatásban. Az RTF-et végzettek számára nem maradt más előremeneküldési lehetőség, minthogy „bekéredzkedjenek” valamely egyetem többé-kevésbé rendészeti rendszerbarát szakára, (majd később doktori iskolájába).

Finszter Gézával egyetértve és a fentiekből levezetve hangsúlyoztam, hogy nem engedhető meg a katonai és a rendőrképzés több alkalommal szorgalmazott lényegi integrációja, azaz a felkészítés teljes egységesítése sem a szakképzésben, sem a tisztképzésben, sem a vezetőképzésben.

Ma is helytállóan tartom az álláspontomat, különös tekintettel az integrált Nemzeti Közszolgálati Egyetemen egymás mellé rendelt honvédtisztképzésre és rendészeti tisztképzésre. Változatlanul meggyőződésem, hogy a tisztképzés folyamatában gondosan ügyelni kell a következőkre: a két különböző egyetemi karon – a rendészettudományin, illetve a hadtudományin – a szükséges és elégséges közös kompetenciákat el kell sajátítani, de csak azokat (generális felkészítés). Ellenben azokon túl intenzív rendészeti és katonai szakmai képzést (speciális felkészítést), azaz tudatosan differenciált oktatást és nevelést kell folytatni annak érdekében, hogy a kimenetnél valódi és teljes értékű rendészeti tisztek, illetve valódi és teljes értékű honvédtisztek végezzenek.

Nyolcadszor, a hadsereg és a rendőrség egybeamosásához megtévesztő érveket adott a hadtudomány is. Egyrészt a rendészetnek a közelmúltig nem volt önálló tudományága („rendészettudomány”), másrészt a rendészeti felsőoktatásban, mivel

egyetemi kimenet nem volt, ebből fakadóan doktori képzés sem folyhatott. Kihasználva a rendészeti tudományos kutatás kezdetlegességét és erélytelenségét, illetve saját intézményi és szervezeti előnyeit, a hadtudomány kiterjesztőlegesen értelmezte önmagát; magának vindikálta a rendészet tárgyát, célját, elveit, tartalmát, módszertanát, és mindezzel tudományosan is megalapozni törekedett a tanulmányom elején taglalt, új helyzethez való igazodást;¹⁴ és „legkisebb közös többszörösésként” létrehozni kívánta az ún. „védelemtudományt”.

Az előzőekben kifejtett két vitathatatlan tény, azaz „az egyetemi kimenet és a doktori képzés lehetőségének önzetlen és nagyvonalú biztosítását” a katonai felsőoktatás és a hadtudomány több jeles képviselője aduként használja fel a katonai kontra rendészeti felsőoktatás, valamint a hadtudomány kontra rendészettudomány vitában. A szakmai síkon folytatott két- és többoldalú viták hevében nem egyszer a hálátlanság vádjával illetik azokat, akik – közöttük magam is, és ezért a személyes momentumért elnézést kérek, tisztelt Olvasóm – a katonai és hadtudományi szférában szereztünk egyetemi oklevelet, tudományos fokozatot, azonban pályafutásunk későbbi szakaszában elkötelezett híveivé váltunk a rendészettudományoknak és a rendészeti felsőoktatásnak.

Álláspontom másfél évtizede változatlan: a hadtudomány teljes fegyveres szférában való primátusa elfogadható volt a zivataros, állandó háborúskodással teli évezredekben, de nem fogadható el a harmadik évezred küszöbén a modern polgári államberendezkedés korában és az egységesülő Európában.

Adaptálnom kell egy német mondást: „*leben und leben lassen – élni és élni hagyni.*” A tudomány hatalmas palettáján elfér (és jól elférhet) egymás mellett az idősebb hadtudomány és az ifjú rendészettudomány. Csupán csak ismételten és alaposan fel kell dolgozni Brodeur szellemiségét, Bayle konklúzióit, Finszter Géza intencióit, és erre az immáron két évtizedes vitára megnyugtató pontot lehet(ne) tenni.

Magam is vallom: a hadtudományhoz közeledéssel szemben éppen a másik irányban kell nyitnunk. Ahogy Korinek László fogalmazott: „*egyre inkább közelednünk kell a civil társadalomhoz és a közigazgatáshoz; szakítanunk kell a titkossággal, illetve a szükséges és elégséges szintre kell leszorítanunk azt.*”¹⁵

¹⁴ E kérdésben javaslom az alábbi tanulmányok, publikációk feldolgozását:

Munkabizottsági alkotás: A hazai hadtudomány változásainak, helyzetének és fejlődésének jellemzői. Hadtudomány 1992/2. sz.

Rádli Tibor: A hadtudomány értelmezésének és struktúrájának alakulásáról. Hadtudomány 2000/1. sz.

Bognár Károly: Gondolatok a hadtudomány hazai értelmezéséhez. Előadás 1992. április 8-án

Czékus János – Laczkó Mihály: A hadtudomány értelmezése. Szemelvények, ZMKA 1994/2. sz.

Simon Sándor: A hadtudomány mai értelmezése Magyarországon, fejlődése, helye a tudományok rendszerében. Hadtudományi Tájékoztató 1997/7. sz.

¹⁵ Korinek László: A korszerűség kérdése rendvédelmi szerveink működésében. Rendvédelem-történeti Füzetek 1992/1. sz.

Örömmel tölt el, hogy az elmúlt évek meggyőző eredményei meghaladták az e fejezetben foglalt ellentmondásokat, nehézségeket. Az eredmények közül – teljességre nem törekedve – a legfőbbek a következők:

- létrejött 2004-ben és kiemelkedő eredményességgel működik a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT), lefedve a rendészeti ágazat teljes egészét, valamennyi ágát;
- hivatalosan, akadémiai szinten is elismertté vált a rendészettudomány 2007-től, az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya Rendészettudományi Bizottsága létrejöttével, amely ez év májusában, épp' a közelmúltban újult meg, mint Rendészettudományi Albizottság;
- a nagy múltú tudományos és szakmai periodikákhoz (Belügyi Szemle/Rendészeti Szemle, Börtönügyi Szemle) szerényen felsorakozva, az RTF-en megújítottuk és rendszeresen kiadjuk a Magyar Rendészetet és a Rendvédelmi Füzeteket;
- lehetséges-e időszerűbb és e sorba tartozó jelzővel illetni a Pécsi Határőr Tudományos Közleményeket mint e publikációban, amely éppen e periodika jubileumi válogatáskötetében jelenhet meg;
- örvendetes módon újjáalakultak és érdemi tudományszervező, illetve tudományos munka folyik a Belügyi Tudományos Tanácsban, valamint a rendészeti szervek tudományos tanácsaiban, és hangsúlyozni kell, hogy rangos testületi tudományos és szakmai periodikák között válogathatunk;
- többszöri átalakulást követően létrejött és stabilizálódott a BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság, és annak keretében önálló tudományszervezési osztály működik;
- a tudományos diákköri mozgalom megújításával párhuzamosan, az RTF-en 2008-ban létrehoztuk és a reményeinket maximálisan beváltva működik a Szent György Szakkollégium (SZGY SZ) mint az „ifjú-tudós-utánpótlás” determináns műhelye;
- az RTF-en 2008-ban bevezettük a rendészeti vezető mesterképzést, amellyel létrejött a régóta áhított „kvázi” egyetemi kimenet;
- az RTF gesztorságával 2009-ben létrehoztuk a Rendészeti Doktoranduszok Országos Egyesületét (RDOE), amely eredményesen fogja össze a rendészeti tárgyú kutatásokat végző doktoranduszokat;
- a rendészeti felsőoktatás meghatározó intézménye – a 41 éven át autonóm RTF – 2012. január elsején egyetemi karrá vált, és ez által immár valódi egyetemi képesítést és oklevelet lehet szerezni a rendészeti felsőoktatásban is;
- legfrissebb fejleményként pedig – minden esély adott ahhoz, hogy 2014-től az Egyetemen létrejőjön a rendészettudományi doktori iskola és végre megkezdődhessen sokunk álmának valóra válása, a rendészettudományi doktori képzés.

4. A rendészettudomány elméleti alapjai¹⁶

Ahogy a társadalomtudományoknak általában, a rendészettudománynak is két pillére (a logika és a megfigyelés), valamint három lényegi összetevője (elmélet, kutatómódszertan, statisztika) van. A rendészettudomány a társadalomtudományok között foglal helyet, és eme három lényegi összetevője különbözteti meg a tárgya körébe tartozó jelenségek, folyamatok, állapotok szakmai vagy éppen hétköznapi megközelítésétől.

A rendészettudomány tárgyának értelmezése logikus (ésszerű), illetve megfigyelése tudatos tevékenység kell, hogy legyen, és e két pillér – logikus értelmezés és tudatos megfigyelés – által válik tudományossá a spontán megismerés. A rendészettudományi kutatás alapjait is a logikára és a tudatos megfigyelésre épülő megismerési mód képezi.

Tovább nem odázható kötelességként és feladatként, kellő figyelmet és energiát kell fordítanunk a rendészettudomány fenti lényegi összetevőire – azaz a rendészettudományi elméletre, a kutatómódszertanra és a statisztikai elemzésre –, valamint a gyakorlati hasznosítás konkrét kérdéseire, továbbá mindezek rendszerbe foglalására, tudatos gondozására, permanens fejlesztésére.

A rendészettudományi elmélet a rendészettudomány logikai vonatkozásaival foglalkozik, a rendészettudományi kutatómódszertan a megfigyeléssel, a rendészettudományi statisztika pedig eszköz, hogy összevethessük a logikusan várható azzal, amit ténylegesen megfigyeltünk.

A rendészettudományi elmélet¹⁷ középpontjában a rendészet logikus és tartósan megmutató szabályszerűségei állnak. A kutatás során megfigyeléseket végzünk, és igyekszünk felfedezni a megfigyelt dolgok közötti szabályszerűségeket. Mivel minden tudomány azon az alapvető feltételezésen alapul, hogy abban, amit tanulmányozni akar, léteznek szabályszerűségeik, ezért a rendészettudomány fentebb ismertetett törekvése mögött ama axiómának tekintett feltevés húzódik, hogy a maga totalitásában a rendészet is szabályszerű, 's nem teljesen kaotikus és véletlenszerű. A rendészeti tevékenység-rendszer, illetve maga a rendészet eszerint logikusan, tudományos vizsgálat tárgyát képezheti. Határozott álláspontom ma is, hogy a rendészettudomány tárgya maga a rendészet. (Nem a rendőrség, és nem csupán a rendőrség tevékenység-rendszere, amint azt a világhálón olvashatjuk másfajta megközelítésben, illetve értelmezésben.)

Earl Babbi szerint a társadalomtudományi elmélet azt célozza meg, hogy milyen a társadalom, és nem azt, hogy milyennek kellene lennie. A társadalomtudomány

¹⁶ A rendészettudomány elméleti alapjai c. pont felépítését Earl Babbi: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata c. nagyhatású művére Balassi Kiadó, Budapest, 1995. alapoztam.

¹⁷ A „rendészettudományi elmélet” kérdéskörében részletesen lásd Finszter Géza: A rendészet elmélete. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003. c. alkotását, amelyet szintén alapműként kezelhetünk

azzal foglalkozik, hogy a társadalom terén hogyan vannak a dolgok, és miért vannak úgy? Végző soron arra törekszik, hogy a társadalom egésze szabályszerűségeinek leírására logikus és tartósan fennálló összefüggéseket állapítson meg. El kell gondolkodnunk, hogy a rendészettudományi elméletre is igaz-e, és minden változtatás nélkül adaptálható-e a fenti megállapítás, vagy kissé másként kell felfognunk ezt az alapvetést? Vitára bocsátom, hogy a rendészettudományi elmélet csupán azt célozza-e meg, hogy milyen a rendészet, vagy azt is, hogy milyennek kellene lennie? A rendészettudomány – hasonlóan a társadalomtudományhoz – azzal foglalkozik, hogy a rendészet terén hogyan vannak a dolgok, miért vannak úgy, és arra törekszik, hogy a rendészet egésze szabályszerűségeinek leírására logikus és tartósan fennálló összefüggéseket állapítson meg. Mindezekkel még nem teljes, véleményem szerint, törekednie kell, hogy megoldásokat is felvázoljon arra a kérdésre, hogy milyennek kell lennie a rendészetnek?!

A rendészettudományi kutatási eredmények hasznosítása a rendészet permanens korszerűsítését, az örökösen változó körülményekhez és követelményekhez való igazítását kell, hogy célozza és eredményezze. A kutatási eredmények hasznosítása nélkül nem látom értelmét a rendészettudományi kutatásoknak, végző soron a rendészettudomány önmagáért valóvá válhat.

Earl Babbi gondolatmenetét továbbszöve, a rendészet területén is léteznek szabályszerűségek, amelyeket érdemes és lehetséges is vizsgálni, elméletileg és empirikusan is. Elengedhetetlenül fontos azonban, hogy a rendészettudomány elsősorban a rendészet társadalmi léptékű szabályszerűségeit vizsgálja, és nem az egyénieket. Az egyén csak nagyon ritkán lesz a rendészettudomány tárgya, mert a rendészettudomány nem az egyéni, hanem a csoportos élet természetét kutatja a rendészet területén.

A rendészettudományos elméletek az összesített magatartást, nem pedig az egyéni kutatják. Azt igyekeznek megmagyarázni, hogy mitől annyira szabályosak az egyéni viselkedések összességében mutatkozó összefüggések, még ha a résztvevők változnak is. További fontos szempont, hogy a rendészettudomány még csak nem is próbálja megmagyarázni az embereket. A rendészettudomány a rendszereket akarja megérteni, amelyekben az emberek működnek, azokat a rendszereket, amelyek megmagyarázzák, hogy miért cselekszenek az emberek úgy, ahogy cselekszenek.¹⁸

„Természetesen nemcsak a rendszerek fontosak, hanem a viszonyok is, és e kérdést ugyancsak alaposan körbe kell járnunk. Olyasvalami ez, mint a közlekedés, amelyben nagyon fontos az út, az ember és a jármű, de a lényeg maga a traffic, a forgalom” – állítja, elgondolkodtatóan Kopasz Árpád.

¹⁸ A rendszerekkel összefüggésben lásd: Teke András: Integráció, modell, mintakövetés és a valóság c. írását (In: Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére, MRTT Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2012. 293. o.

Egy ilyen rendszernek az elemei nem az emberek, hanem a változók. A rendészettudomány is kétfajta fogalmat tanulmányoz: a változókat és azokat az attribútumokat, amelyekből egy-egy változó összeáll. A rendészettudományi elméletek a változók nyelvén íródnak, és az emberek, mint e változók hordozói kerülnek szóba. Változón és attribútumon a társadalomtudósok a következőt értik: attribútum a tárgyat, dolgot, jelenséget, személyt jellemző tulajdonságok, pl. nő, férfi, magyar állampolgár, külföldi, fiatalkorú, nyugdíjas stb. A változók az attribútumok logikailag összetartozó csoportjai, így pl. életkor, társadalmi státusz, állampolgárság stb. A férfi és a nő attribútumok a nem-változót képezik, a foglalkozás-változó olyan attribútumokból tevődik össze, mint középiskolai tanár, rendőr stb.

Fontos megjegyezni, hogy az attribútumok és a változók viszonyrendszere a leírásnak és a magyarázatnak is lényegi pontja a rendészettudományban. Például a leírás során jellemezhetjük az elmúlt évben ellenőrzés alá vont gépjárművezetőket a nem-változó szerint: 68% férfi, 32% nő volt. Magyarázatkor bonyolultabb a változók és az attribútumok közötti kapcsolat, pl. két változó (az ellenőrzött gépjárművezetők neme – F/N és a közülük szabálysértést elkövetett járművezetők neme f/n) összevetése négyféle viszonyt fejez ki (Ff, Fn, Nf, Nn).

Tapasztalat, hogy az összesített szabályszerűségek – ellentmondva minden előzetes feltételezésnek, hipotézisnek – néha egészen meglepőek lehetnek. Az elmélet a két változóról szól és nem magukról az emberekről. Tény viszont, hogy az emberek a változók hordozói, s így a változók kapcsolatát csak az emberek megfigyelése útján lehet megállapítani. Összegezve, az elmélet a változók nyelvén íródik. Azt írja le, hogy logikusan milyen összefüggések várhatók különböző változók egyes értékei – attribútumai – között.

A rendészettudományi kutatómódszertan vonatkozásában meg kell majd állapítanunk, hogy létezik-e olyan kizárólagos, csak a rendészettudományi kutatásokra hivatott és jellemző módszer, amelyet más tudományágakban nem alkalmaznak. Rendszerezni kell az alap- és az alkalmazott kutatások módszertanát és a rendészettel közvetlen, illetve kevésbé szoros kapcsolatban álló tudományágak kutatási módszereit, amelyeket az új diszciplína is alkalmaz. A rendészettudományi kutatás során megfigyeléseket végzünk, és igyekszünk felfedezni a megfigyelt dolgok közötti szabályszerűségeket. Meg kell határoznunk, hogyan adaptálhatunk olyan kutatási módszereket, mint a kísérlet, a kérdőíves felvétel, a terepmunka, a tartalomelemzés, a meglévő adatok vizsgálata, a történeti kutatás, az összehasonlító vizsgálat és a hatásvizsgálat.

A rendészettudományi statisztikát – amely nem más, mint a rendészettudományi kutatás során keletkezett adathalmaz feldolgozása, elemzése és a következtetések levonása, továbbá az adatok alkalmazása, hasznosítása (az eredmények ismertetése és a következmények felbecslése) – ugyancsak rendszerezni kell. Meg kell határozni a rendészettudományban is alkalmazható általános statisztikai

módszereket, valamint a rendészettudományos kutatásokra jellemző, specifikus statisztikai eljárásokat.

Az előbbieken rögzítettem, hogy a rendészettudomány tárgya maga a rendészet. A továbbhaladáshoz közösen tisztáznunk kell majd a rendészet meghatározását, értelmezését. A lexikonokban és szakirodalmakban számos definíciót találunk. Teke András anno másfél tucatnyit gyűjtött össze¹⁹, ami egyrészt dicséretes, másrészt a helyzet tarthatatlanságát is tükrözi. A rendészet konszenzusos és egyértelmű definiálása a rendészettudományra vár. Magam az általam leginkább alapvetőnek, kiindulási pontnak tartott, Szamel-féle meghatározást követem.

Szamel Lajos szerint²⁰ a rendészet: *„olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul”*.

Egyetértek Finszter Géza gondolatmenetével, aki Szamel Lajosra, Kántás Péterre és Tauber Istvánra hivatkozással²¹ kifejti, hogy *„a rendészet tárgya a közrend és a közbiztonság”*²², illetve, hogy *„a rendészetnek kulcsfogalma a közrend, de abba nem érthető bele a közbiztonság, mert ez utóbbinak önálló társadalmi és jogi jelentése van”*.

„A közbiztonság valójában a közigazgatás elé állított államcélként értelmezhető, ... (...) ... a közbiztonság kollektív társadalmi termék, amely az egyének és közösségek tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességeinek és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki. (...)... a közbiztonsági rendszer alatt mindazoknak a jogszabályoknak, állami szervezeteknek, társadalmi szervezeteknek és vállalkozásoknak, továbbá feladatoknak és funkcióknak az összességét értjük, amelynek a rendeltetése a társadalom egészének, a közösségeknek és az egyeseknek a védelme a jogellenes emberi magatartásokkal szemben.”

A rendészet értelmezéséhez Finszter Géza logikusan levezeti, hogy:

- a jogrend a társadalmi rendnek (csupán) az a része, amely normatív kifejezést is kap;
- a jogrend két részre osztható: a magánjogi rendre (amelynek középpontjában a piaci viszonyok rendezettsége áll) és a közjogi rendre (amelyben az egyén és a közösség, az állam és polgárainak szabályozott kapcsolatai találhatók);
- a közjog által létesített rend a közrend;²³

¹⁹ Teke András: Megjegyzések a „Gondolatok a rendészettudományhoz” c. előadáshoz. Budapest, 2002. június

²⁰ Szamel Lajos: Jogállamiság és rendészet. Rendészeti Szemle 1992/3. sz.

²¹ Finszter Géza: i.m. 29. o.

²² Tauber István: A közrend fogalmával kapcsolatos vélemények kritikája. Belügyi Szemle 2002/4. 50. o.

²³ Kántás Péter: A rendészet fogalmához. Új Rendészeti Tanulmányok 1997/1. sz. 50. o

- a rendészet a közrendnek a közjog által jogsértőnek minősített emberi magatartásoktól való, közjogi eszközökkel történő oltalmazásával azonos²⁴. Egyszerűsítve, a következő „képletet” fogalmazhattam meg: a rendészet = a közrend oltalmazása közjogi eszközökkel.²⁵

Ma is időszzerű, hogy a rendészettudomány művelése érdekében – visszatérve a gyökerekhez is²⁶ – számos szakkifejezést tisztázzunk, ugyanis egy-egy kategória alatt nem mindannyian értjük ugyanazt. Többek között egyetértésre kell jutnunk számos fogalom meghatározásában és értelmezésében, mint pl.:

- biztonság, belső biztonság, köznyugalom, közrend, közbiztonság, határbiztonság, közigazgatás, rendészet, rendvédelem, rendészeti igazgatás, igazgatásrendészet, határrendészet, határrendészeti igazgatás, határigazgatás, idegenrendészet, közlekedésrendészet, menekültügy, migráció, katasztrófa-elhárítás, katasztrófák elleni védekezés, katasztrófavédelem, polgári védelem, tűzrendészet; melyek a rendészeti szervek, melyek a rendvédelmi szervek és így tovább;
- tudomány, rendészettudomány, rendészettudományi elméletalkotás, tradicionális tudománymodell és fő elemei (elmélet, operacionalizálás, megfigyelés), deduktív logika, induktív logika, valóság, objektivitás és szubjektivizmus, tény, törvény, elmélet, fogalmak, állítások, axiómák, tételek, hipotézisek, paradigmák, determinizmus, okság, az oksági kapcsolat kritériumai, szükséges és elégséges feltételek, okfejtési hibák, a kutatási folyamat felépítése, keresztmetszeti és longitudinális vizsgálatok stb.

5. A rendészettudomány meghatározása, tárgya és értelmezése

Ma is meggyőződésem, hogy a rendészet kérdéseire a rendészettudomány hivatott meggyőző válaszokat adni, és nem más tudományág; nem általában a társadalomtudományok, illetve az állam- és jogtudományok, de különösen a hadtudományok nem.

Bár a rendészettudomány – hasonlóan a jogtudományhoz – egzaktságát tekintve meg sem közelíti a természettudományos egzaktság mércéit, de csupán csak ezért

²⁴ Szamel Lajos: i. m. 11. o.

²⁵ Virányi Gergely: A rendészeti szószedethez és a majdani rendészettudományi lexikonhoz (Forrás: www.rendeszet.hu/publikaciok.htm)

²⁶ Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban - Székfoglaló értekezés, MTA 1901.

fejletlennek, netán „fogyatékosnak” bélyegezni, és mint „hétköznapi tudást” kirekeszteni a tudományosság falai közül, nagy hiba volna.²⁷

Az új évezred elején egységes rendszerbe, értsd: a rendészettudomány önálló rendszerébe kell foglalnunk mindazokat a törvényeket, más elnevezéssel elveket (principle, princípium), szabályokat, eszközöket és eljárásokat, amelyek objektíve léteznek, hatnak és működnek a rendészet terén, és amelyek tárgyilagos kutatásával, tudatos fejlesztésével valamint következetes, alkotó alkalmazásával és oktatásával esélyünk teremődik az eredményes megelőzésre és fellépésre. A szakmai megfontolásokon túl, alaposnak és körültekintőnek kell lennünk nem csupán akkor, amikor elemezzük és meghatározzuk a rendészet tudományos kutatásának irányait, prioritásait, feladatait, hanem akkor is, amikor kijelöljük a XXI. századra felkészítő rendészeti képzés (hangsúlyozom: a képzés teljes vertikumát értem) célkitűzéseit, követelményeit, tartalmát, módszertanát és eszközeit

Fel kell vetnünk a rendészettudományban is a kérdést, miszerint eltérő nemű-e a rendészetben a tudományos tudás és a hétköznapi tudás, és ha igen, akkor arra meggyőző és megnyugtató választ kell adnunk. A rendészettudományos tudást éppen az emeli a hétköznapi tudás fölé, hogy nem állít(hat) fel megmásíthatatlan mértékű abszolút tételeket, mert képes reflektálni saját előfeltevéseire, képes megkérdőjelezni és feladni azokat újabbak kedvéért. Azaz a rendészettudomány képes oly mértékű minőségi fordulatot produkálni a tudományos tudás területén, amelyre a hétköznapi tudás képtelen.

Egyfajta megközelítési mód szerint, a rendészettudománynak két nagy területét különböztethetjük meg: a rendészet mibenlétét általában magyarázó rendészettudományi elméletet, amely a rendészet leírását, ismertetését, azaz a rendészet kategóriáinak kifejtését vállalja, illetve a rendészet működését leíró módszertant (metodológiát).

Egy másik megközelítési mód szerint, a rendészettudomány elméletének és gyakorlatának megkülönböztetése az elméleti tudás és a gyakorlati tudás közötti eltérésnek felel meg. A rendészettudományi elmélet kötelessége, hogy a tárgyáról – azaz a rendészetről általában vagy az egyes összetevőiről – feltett miértekre igaz válaszokat adjon és kizárja a hamisakat.

Ugyanakkor a rendészettudományos gyakorlat a hogyan, vagyis a rendészettudományi elmélet alkalmazásának, felhasználásának hogyanját világítja meg.²⁸ Ma is vallom, hogy a rendészettudományos tudás:

- elméleti tudás, mert képes a valóságra vonatkozó, igaz kijelentések megtételére;

²⁷ E fejezetet Szabó Miklós: Tudomány – Jogtudomány – Joggyakorlat. In: Bevezetés a jog- és társadalomtudományokba – Bíbor Kiadó Miskolc, 1995. c. nagyszerű műve alapján építettem fel.

²⁸ Kiegészítésként lásd: „Miért gyakorlati tudomány a rendészettudomány?” – teszi fel a kérdést és egyben megkísérli is megválaszolni Jaroslav Rapcan. Vö. Jaroslav Rapcan: A rendészettudomány gyakorlata. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. Pécs, 2011. 416. o.

- mesterségbeli tudás, mert az elmélet által alkotott szabályok helyes alkalmazásának mintáit, modelljeit is – a jártasság, készség, képesség, kompetenciák szintjén – képes uralni;
- gyakorlati tudás, mert képes a rendészetben valószínűsíthető események jövőbeli alakulását megbízható pontossággal előrevetíteni, és képes a hatás-ellenhatást eredményező megelőzésre, illetve a holnapi fellépésre ma helyes döntéseket hozni.

A rendészettudomány feladata lesz annak bizonyítása, hogy e szintetizált tudás a maga komplexitásában valóban és kétséget kizáróan tudományos tudás, egészen pontosan rendészettudományos tudás, mert ezzel emelhetjük a rendészetet szakmából diszciplínává.

Minden kutatóhoz hasonlóan, a rendészettudományi kutatóknak is számos buktatót kell elkerülniük, illetve leküzdeniük, így például az alábbiakat.

- A spontán megfigyelések gyakran pontatlanok, s az ebből eredő hibákat a rendészettudomány segít elkerülni azáltal, hogy tudatossá és gondosan végzett tevékenységgé teszi a megfigyelést.
- A szakemberek nem egyszer, néhány megfigyelés alapján általános következtetést vonnak le. Ilyenkor a korai, elhamarkodott általánosítás ellen a vizsgálat megismétlésével (replikációval) kell védekeznünk.
- Egyes kutatók, ha már valamilyen következtetésre jutottak, az annak ellentmondó bizonyítékokat esetenként hajlamosak figyelmen kívül hagyni, és csak az állításukat alátámasztó tényekre koncentrálnak. A megfontolt kutató azonban, az előre megszabott számú megfigyelést akkor is elvégzi a következtetés levonása előtt, ha már a kutatás elején is „biztosnak tűnik” számára valamilyen összefüggés.
- Ellentmondó tények láttán mindenki igyekszik valamiképp megmagyarázni az ellentmondást. Eközben, nem egy esetben feltételez olyan tényeket is, amelyeket nem is figyelt meg. Feltevései ellenőrzésére ilyenkor az alapos kutató további megfigyeléseket végez és feltevését vagy megerősíti, vagy kizárja.
- Előfordul, hogy az ember illogikusan okoskodik. Ez ellen úgy védekezhet a kutató, hogy az okfejtésben éppen olyan tudatosnak és óvatosnak kell lennie, mint a megfigyelésnél.
- A tudomány nyilvánossága a rendészettudományban is azt jelenti, hogy minden tudós munkájába egy ponttól kezdve – emlékezzünk egyes természeti népek rituáléjára: „íme, az újszülött, felmutatom” – belelát a többi tudós is, és kollégáinak segítségével védi meg attól, hogy túlságosan szubjektív legyen a következtetéseiben.²⁹ Egy adott pillanatban minden

²⁹ „Nincs olyan atya meg anya, aki tulajdon gyermekét ne a legszebbnek tartaná, 's a szellemi szülöttek körül ez a tévedés még gyakoribb.” (Pázmány Péter, 1570-1637) A tudóst a végzetes tévedéstől a

kutatónak be kell mutatnia produktumát („újszülöttjét”), vállalnia kell az általa megismert tényeket, a levont következtetéseit és a megfogalmazott javaslatait.

- Míg a szakember gyakran dönt úgy, hogy megértett valamit és nem keres többé új válaszokat, a tudós minden kérdést nyitottnak tekint. Gyakran éppen a nyilvánvaló, a köztudott bizonyul tévesnek, ezért aztán az egyértelmű trivialisitás – azaz magától értetődőség – nem is lehet jogos és elfogadható kifogás semmilyen tudományos elhatározás ellen.³⁰ Annak a gyakori nézetnek, hogy bizonyos dolgok végső soron megmagyarázhatatlanok, a rendészettudományban sincs helye.

A rendészettudományos gyakorlatot illetően – azzal együtt, hogy végre az egyetemi kimenet is megszületett a rendészeti felsőoktatásban – ma is felvetődhet, hogy a jövő rendőr, büntetés-végrehajtási, katasztrófavédelmi, migrációs, magánbiztonsági és más rendészeti szakembereit mire kell felkészítenünk: a rendészettudomány művelésére vagy gyakorlására?

Szeretném a magyar felsőoktatás egészében zajló vitát³¹ a magam részéről ismételtelen lezárni: a rendészeti felsőoktatásnak mindkét követelményt (azaz magas szintű elméleti felkészültség és alkalmazóképes gyakorlati tudás) egyaránt teljesítenie kell. Vétek lenne egymással szembeállítani a korszerű tisztképzést és a modern felsőoktatást, mert kizárólag e két összetevő ötvözésével teljesíthetők magas szinten a képzési stratégiai célkitűzések és a konkrét kimeneti követelmények.

A rendészettudomány felosztását illetően, a rendészet összetettsége, bonyolultsága és tárgyának terjedelme alapján nemcsak a szűkebb értelemben vett, ún. rendőrtudományt³², nemcsak az ún. bűnügyi tudományokat, hanem a rendészet valamennyi ágának tudományos elméletét és gyakorlatát is a rendészettudományhoz

tudomány nyilvánossága menti meg, az, hogy társai elé tárja eredményeit, és kiáll azok igazáért, de, ha az objektív tények az ellenkezőjét igazolják, akkor belátja tévedését. Ide illik a következő gondolat is:

„Barátaink ítéletét is gyanúval kell fogadnunk, ha kedvezőek ránk nézve.” (Descartes, 1596-1650)

A hamis hang – igaz a barátság kérdésében is, és igaz a tudományos életben is. Az érveket nem aszerint kell elfogadnunk vagy elvetnünk, hogy az illető, aki mondja, a barátunk-e vagy sem.

³⁰ „Fogadjuk mindazt gyanakvással, ami értelmünket könnyen megragadja és rabul ejti.” (Francis Bacon, 1561-1626). A tudóst a jó szakembertől, a professzionistától a kételkedés igénye és képessége különbözteti meg. Nem fogad el gyanakvás és kritika nélkül sem evidenciáknak tűnő dolgokat, sem axiómáknak tartott tanokat.

³¹ Értsd: az egyetemi képzés rendeltetése 1) az elméleti ismeretek átadása és elsajátítása valamint a tudományos szemlélet, gondolkodás kialakítása? vagy 2) egy választott szakma magas szintű gyakorlásához szükséges felsőfokú jártasságok, készségek és képességek, kompetenciák kialakítása?

³² Katona Géza: A rendőrtudomány és a bűnügyi tudományok kapcsolata - Előadás a Közgazdasági és Államigazgatási Egyetemen tartott tudományos vitaulésen, Budapest, 2001. október 15.

sorolom. Nehezíti – vagy éppen megkönnyíti? – az eligazodást, ha külföldre is kitekintünk.³³

A felosztás során célszerű megkülönböztetni a rendészettudomány általános összetevőit és a rendészeti ágazati összetevőket:

- a rendészettudomány általános összetevői a rendészetet a maga egészében, és mint társadalmi, jogi, közigazgatási jelenséget vizsgálják, mégpedig kontinentális és globális keretek és összefüggések közepette;
- a rendészeti ágazati összetevők viszont a rendészet adott ágának adott helyen és adott időben való állapotát tekintik tárgyuknak.

A rendészettudomány általános összetevői körébe sorolhatók az alábbiak:

- a) A rendészet általános elmélete: a rendészet meghatározása, értelmezése, tárgya, felosztása, a rendészet egészében egységesen ható törvények (elvek, szabályszerűségek).
- b) A bűnügyi tudományok, azaz a büntetőjog, a büntetőeljárás-jog, a büntetés-végrehajtási jog rendészettudományi aspektusai, valamint a kriminológia, továbbá a kriminalisztika, a kriminálstatisztika, az igazságügyi orvos- és elmekórtan.
- c) A releváns tudományágak rendészettudományi aspektusai:
 - a közigazgatási jog és a szabálysértési jog rendészettudományi aspektusai,
 - az idegenjog (idegenrendészet) és a menedékjog (menekültügy),
 - a szociológia, az etika rendészettudományi aspektusai (rendészeti szociológia, rendészeti etika),
 - a vezetéstudomány rendészettudományi aspektusai (rendészeti vezetés), szoros összefüggésben az emberi erőforrás-gazdálkodással (rendészeti humán-menedzsment) és a rendészet költségvetési, műszaki, technikai vonatkozásaival (rendészeti gazdálkodás, rendészeti logisztika),
 - az orvostudományok rendészettudományi aspektusai (nem csak a fentebb már jelölt igazságügyi orvos- és elmekórtan, hanem szerintem pl. rendészeti orvostan is),
 - a testnevelés, a fizikai-kondicionális felkészítés rendészettudományi aspektusai (rendészeti testnevelés),

³³ Külföldön is születőben van a rendészet tudománya, és gyakran a rendőrtudomány elnevezéssel illetik (Police Science, Polizeiwissenschaft). Ez azonban nem jelenti azt – és ez számunkra, a rendészeti ágazat tisztviselői számára kiemelkedően fontos –, hogy az ún. rendőrtudomány tárgya csak a rendőrségek által folytatott bűnüldözési és közrendvédelmi rendészeti tevékenységre korlátozódna. Valójában a szolgálati tevékenység és az alkalmazott eljárások rendőri jellegéről van szó a nagyon színes európai palettán függetlenül attól, hogy akár központosított (állami, szövetségi), akár közösségi (városi, tartományi) rendőrség, csendőrség, határőrség, határrendőrség, határctsendőrség vagy bármely más, arra feljogosított, pl. közigazgatási szerv végzi a rendőri jellegű szolgálati tevékenységet, illetve alkalmazza az adott rendőri eljárást.

- a pszichológia rendészettudományi aspektusai (kriminál-pszichológia és – nem keverendő – a rendészeti pszichológia),
 - a pedagógia rendészettudományi aspektusai (rendészeti pedagógia, rendészeti didaktika és rendészeti metodika),
 - a hadtudomány rendészettudományi aspektusai,
 - a matematika, a biológia, a kémia, a fizika, az informatika rendészettudományi aspektusai (pl. rendészeti informatika),
 - a nyelvtudomány, a kommunikáció és a leginkább használatos idegen nyelvek rendészettudományi aspektusai.
- d) A rendészet-történet és a rendészettudomány-történet.

A rendészeti ágazati összetevők közé célszerű besorolni a következőket:

- bűnüldözés (rendészeti felderítés, bűnügyi felderítés, nyomozás),
- közrendvédelem,
- terrorelhárítás,
- személy- és objektumvédelem,
- közlekedésrendészet,
- igazgatásrendészet,
- határrendészet,
- tűzvédelem, polgári védelem, katasztrófa-elhárítás,
- (feltételesen) büntetés-végrehajtás,³⁴
- adó-, pénzügyi és vámnyomozás,
- adó-, jövedéki és vámigazgatás,
- (ugyancsak feltételesen) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok titkosszolgálati tevékenysége,
- végül, de egyáltalán nem utolsóként a civil- és magánbiztonsági szféra (így különösen a polgárőrség tevékenysége, a személy- és vagyónvédelem, a magánnyomozás).³⁵

A rendészettudományt a fentiekből levezetve, de korábbi megfogalmazásaimhoz és más kutatókhoz is viszonyítva, erőteljesen tömörítve és rövidítve, (mert ez esetben is helyt álló a régi bölcsesség: a kevesebb – több,) az alábbiak szerint definiálom és vitára bocsátom:

- A rendészettudomány fogalma: a rendészet elméletével és gyakorlatával foglalkozó tudományág.
- A rendészettudomány tárgya: a rendészet.

³⁴ Lásd Katona Géza: A rendészet fogalma és tagozódása. Magyar Rendészet 2003/4. sz. 14. o.

³⁵ Bár a civil- és magánbiztonsági szervezetek/ szervek feladatát alapvetően nem a KÖZ rendjének védelme alkotja, hanem a magánérdekek érvényesítése, de annak teljesítése során sem ütközhetnek a közérdekkel, a közrenddel, és végső soron a KÖZ rendjét is őrzik, erősítik.

A rendészettudomány értelmezése

A rendészettudomány a társadalomtudományok interdiszciplináris és egyben önálló tudományága, amely komplex rendszerbe foglalja a tárgyát képező rendészet általános elveit és valamennyi ágának specifikumait, tartalmát, módszertanát, kutatási eredményeit és az azok hasznosítását célzó javaslatokat.

A rendészettudomány rendeltetése a rendészettudományi kutatási eredmények produkálása és hasznosítása révén a rendészet permanens korszerűsítése, végső rendeltetése a szintetizált rendészettudományos tudás segítségével a rendészet szakmából diszciplínává történő felemelése.

A rendészettudomány pillérei a logika és a megfigyelés, azaz a rendészettudományi kutatás alapját a logikus értelmezésre és a tudatos megfigyelésre épülő megismerési mód képezi.

A rendészettudomány lényegi összetevői a rendészettudományi elmélet, a kutatómódszertan és a statisztikai elemzés. A rendészettudományi elmélet a rendészettudomány logikai vonatkozásaival foglalkozik, a rendészettudományi kutatómódszertan a megfigyeléssel, a rendészettudományi statisztika pedig a logikusan várható eredmények és a ténylegesen megfigyelt adatok összevetésének eszköze.

Felosztása során célszerű megkülönböztetni a rendészettudomány általános összetevőit és a rendészeti ágazati összetevőket.

6. A határrendészet a rendészettudomány és a rendészet rendszerében

Szamel Lajos és Finszter Géza rendészeti téziseit³⁶ a határrendészetre adaptálva és kiegészítve határrendészeti tanulmányaimmal, valamint tapasztalataimmal, megfogalmazhatom a következőket:

- a határrendészet a rendészettudomány körében, a rendészeti ágazati összetevők sorában helyezkedik el, egyben a rendészet önálló ága;
- a határrendészet jogszabályokban és nemzetközi szerződésekben meghatározott jogi norma-, feladat- és eljárásrendszer;
- a határrendnek nem egyszerűen védelmezője a határrendészet, hanem maga is alávetett az abban foglalt normáknak, azaz a határrendet nem szabad a határrendhez tartozó normák megsértésével fenntartani és védelmezni;
- a határrend szerves része a közjog által létesített rendnek, azaz a közrendnek, és egyben biztonsági, határbiztonsági tényező;
- amint a rendészet a közrendnek a közjog által jogsértőnek minősített emberi magatartásoktól való, közjogi eszközökkel történő oltalmazásával azonos,

³⁶ Finszter Géza: i. m. 28. o.

ugyanígy a határrendészet a határrendnek a közjog által jogsértőnek minősített emberi magatartásoktól való, közjogi eszközökkel történő oltalmazásával azonos;

- ahogy „a rendészet egyenlő a közrend oltalmazása közjogi eszközökkel” képletet megfogalmaztam, ugyanígy megfogalmazhatom, hogy „a határrendészet egyenlő a határrend közjogi eszközökkel történő oltalmazásával”;
- a határrendészet számára a határrend egyfelől a védelem tárgya, amely felett a határrendészetnek őrködni kell, másfelől a védelem formája, amelyet a rendőrségnek és minden eljáró tagjának be kell tartania;
- a határrendészet rendeltetése a rendőrség, valamint jogszabály alapján feljogosított más szervek tevékenysége révén a határrend megteremtése és fenntartása, megsértésének megelőzése, illetve a határrendet közvetlenül zavaró magatartás megszakítása és a megsértett határrend helyreállítása, szükség esetén védelme.

Az elmúlt években is tapasztalhattuk/tapasztalhatjuk, hogy szakkifejezéseink lényege nem egyértelműen meghatározott, tartalmuk pontosan nem tisztázott és gyakran tetszőlegesen, önkényesen alkalmazzuk azokat. Az átfedő, egymáshoz nagyon hasonló kategóriákat nem egyszer fogalompárként, másszor éppen egymás helyettesítésére használjuk mind a jogalkotás, mind a napi gyakorlat során. Jelen esetben a határrendészet és a határellenőrzés kategóriák meghatározását kíséreltem meg a következő rendező elvek mentén: rendszerszemlélet – állapot – tevékenység.

Rendszerszemléletben – a faj- és nem-fogalmakkal operálva – megállapíthatók a következők: a határrendészet a rendészeti rendszer alrendszere. A vizsgálat középpontjába helyezett határrendészet, mint rendszer tágabb (magasabb) kategória, mint a határellenőrzés, amelyet magában foglal. A határellenőrzés tehát szűkebb kategória a határrendészethez képest, ellenben tágabb fogalom önmaga (azaz a határellenőrzés) összetevőikhez viszonyítva. Állapot³⁷, illetve tevékenység³⁸ megközelítésben az alábbi, ugyancsak erősen tömörített kategóriákat fogalmazom meg.

- Határrendészet: fn. 1. Az államhatárnak és a határrendnek az az állapota, hogy ellenőrzik. 2. Az ezzel foglalkozó tudományági ismeretrendszer, gyakorlat (praxis) és szakma (professzió).
- Határellenőrzés: fn. Az a tevékenység, amellyel az államhatárt és a határrendet ellenőrzik.

A határrendészet tartalma:

³⁷ „állapot: fn. 1. Vkinek, vminek vmely időszakban jellemző létezési módja, helyzete, minősége.” (Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémiai Kiadó Bp. 1985. 31. o.)

³⁸ „tevékenység: fn. Tartós, rendszeres cselekvés.” (Uo. 1373. o.)

- a) az államhatárra és a határrendészetre vonatkozó törvény megalkotása, majd annak alapján a végrehajtási rendeletek, utasítások, intézkedések, szabályzatok kidolgozása, hatályba léptetése, folyamatos érvényre juttatása;
- b) a határrendészet elvi és fogalmi rendszerének, szaknyelvének, tartalmának, feladatainak, szervezeteinek, a határrendészet módszertanának és eszközrendszerének meghatározása, folyamatos kutatása, vizsgálata, fejlesztése, permanens korszerűsítése;
- c) a rendeltetésnek és a feladatoknak adekvát szervezetek létrehozása, működtetésük és fejlesztésük humán és logisztikai feltételeinek biztosítása;
- d) a határrend megteremtése és fenntartása;
- e) a határellenőrzés;
- f) az illegális migráció mélységi ellenőrzése;
- g) a hatósági és szakhatósági intézkedések, eljárások;
- h) a bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatok teljesítése;
- i) a különleges helyzetek kezelése, megoldása;
- j) a határrendészetnek, mint állapotnak, azaz a határrendészet létének, helyzetének és minőségének folyamatos kutatása, elemzése, értékelése, minősítése és a szükséges korrekciók elvégzése.

A határellenőrzés összetevői:

- a határforgalom ellenőrzése;
- az államhatár ellenőrzése, felügyelete.

A határrendészet megléte és minősége garantálja:

- 1) mind a külső, mind a belső határokon a szomszédos államokkal a rendezett határ menti viszonyok, azaz a határrend megteremtését és fenntartását, vagyis a határrendsértések megelőzését, megakadályozását, megszakítását, illetve a megsértett határrend eredeti állapotának helyreállítását, az integrált határbiztonságot;
- 2) a határellenőrzés keretében
 - a) egyrészt az államhatáron történő jogszerű átlépés feltételeit és kereteit, illetőleg a határforgalom ellenőrzése révén személyek, járművek és szállítmányok államhatáron való jogszerű átlépését, rendezett forgalmát, a személyek korlátozástól mentes és teljesen vagy differenciáltan szabad mozgását, valamint a közlekedés és az áruforgalom megkönnyítését, illetve az átlépés feltételeivel nem rendelkező személyek be- és kiutazásának megakadályozását, végső soron az államhatár átjárhatóságát és ugyanakkor a szükséges határbiztonságot;

- b) másrészt az államhatár határátkelőhelyek közötti szakaszainak folyamatos, megbízható ellenőrzése, felügyelete, klasszikus elnevezéssel az államhatár őrzése eredményeként garantálja az államhatár sérthetlenségét, a jogellenes átlépések megelőzését, megakadályozását, az illegális bevándorlás elleni küzdelem hatékonyságát, egyben a szükséges határbiztonságot;
- 3) az illegális migrációt ellenőrző mélységi háló működtetésével – amely nem más, mint az illegális bevándorlás elleni megbízható küzdelem érdekében, a belső határok lebontása következtében keletkező biztonsági deficitet kompenzálni hivatott kiegyenlítő intézkedések egyikeként kialakított komplex tevékenység- és eljárásrendszer, (Teke András kifejezésével: eljárás-technológia) – Magyarország és az EU közrendjét, közbiztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmények külső és a belső határokon, határterületen, illetőleg az államterület teljes mélységében való megelőzését, megszakítását, felderítését;
- 4) a hatósági és szakhatósági jogalkalmazói tevékenység keretében az idegenrendészeti-, menekültügyi-, közigazgatási- és szabálysértési eljárások révén, a bevándorlás- és menekültpolitikával összhangban garantálja az idegenrendészeti és a menekültügyi, valamint a határrenddel és a határrendszettel összefüggő közigazgatási és szabálysértési jogi normák érvényesülését, illetőleg megsértésük esetén a szükséges eljárások lefolytatását, a megsértett jogrend helyreállítását;
- 5) a határrendszettel összefüggő bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatok jog- és szakszerű végrehajtása által a határrendészeti feladatok ellátásához szükséges információk megszerzését, az államhatárral és a határrenddel összefüggő bűncselekmények megelőzését, megszakítását, megakadályozását, felfedését, az elkövetők kilétének megállapítását, a határokon átható nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelem hatékonyságának fokozását;
- 6) a határrendszettel, az államhatárral, a határrenddel, a határbiztonsággal kapcsolatos különleges helyzetek kezelését, megoldását:
- a terror- és más erőszakos cselekmények elhárítását,
 - a konfliktushelyzet, a menekültügyi veszély kezelését,
 - a katasztrófa helyzetben végzett tevékenységet,
 - a minősített időszakokban folytatott tevékenységet.

Hangsúlyozom, hogy a határrendészet és a határellenőrzés fenti rendszerezése nem teljes, az bővíthető és vitatható. Meggyőződésem azonban, hogy a felvázolt kettős rendszerbe minden szakmai kategória és szakkifejezés beilleszthető.

Azt is értenünk kell, hogy a határrendészet – hasonlóan a biztonságpolitika elméletéhez és gyakorlatához, a honvédelemhez, a nemzetbiztonság-, a közrend-, a

közbiztonság védelméhez, a közigazgatáshoz, az idegenrendészethez, a menekültügyhöz, végső soron a rendészet egészéhez – nem csupán egyetlen állami szerv kizárólagos privilégiuma. Határrendészeti kötelessége, feladata és jogosultsága számos állami szervnek van, elsősorban a rendőrségnek³⁹, de a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnak, a nemzetbiztonsági szolgálatoknak, a környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságoknak, valamint más állami szervezeteknek, továbbá az önkormányzatoknak is.

Befejezésként

Ma is érvényes: nem elég óhajtani a rendészettudományt – tennünk kell érte! Csupán aktualizált váz, amit leírtam, 's nem is teljes. (E továbbfejlesztett váz is vitára, kiegészítésre szorul.) Hatalmas szakmai, szellemi, tudományos kapacitások halmozódtak fel a rendészeti ágazatban szolgálatot teljesítő hivatásos és civil kollégákban. Rendőrségi, bevándorlási, büntetés-végrehajtási, katasztrófavédelmi, polgári védelmi, tűzvédelmi, vám- és pénzügyőri, titkosszolgálati, civil biztonsági és más rendészeti szakembereknek, kutatóknak még inkább egyesítenünk kell kapacitásainkat. Ha így járunk el, akkor még pontosabban kerülhetnek helyükre a dolgok, 's még szorosabban összerendeződhetnek mindazok a kérdések és válaszok, amelyek összetartoznak.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, valamint más egyetemeken és főiskolákon folyó felsőoktatás, továbbá a külföldi együttműködő rendészeti felsőoktatási intézmények és kutatók támogatását is felhasználva, arra kell törekednünk, hogy:

- minden részletében feltárjuk és rendszerezük a rendészet tudományelméleti alapjait, elveit, strukturális és tartalmi elemeit, kutatási területeit, módszereit, eszközeit;
- stabilizáljuk a rendészettudomány, mint önálló diszciplína helyzetét és permanens fejlődését;
- hozzájárulunk az optimális rendészet megteremtéséhez, működtetéséhez, fejlesztéséhez.

Járjunk tovább azon az úton, amelynek mentén – egyetértve Sallai Jánossal⁴⁰ – létrehozhatjuk és stabilizálhatjuk mindazokat az intézményeket, amelyek nélkülözhetetlenek a rendészettudományi diszciplína gondozásához, műveléséhez, folyamatos korszerűsítéséhez. Az általa javasolt intézmények, eszközök némelyike az elmúlt években létrejött és működik, mások még nem. Ezek sorához illeszkedve

³⁹ A Határőrség 2007. december 31-én megszűnt; rendeltetése, feladatrendszere, szervezete és személyi állománya jogutódlással integrálódott a rendőrség szervezetébe és állományába.

⁴⁰ Sallai János: Hozzászólás „A rendőrtudomány és tárgya: a rendvédelem – A rendőrség és a bűnügyi tudományok a harmadik évezred küszöbén” c. nemzetközi konferencián. Budapest, 2001. december 7-8.

újszerű és nagyszerű kezdeményezésnek tartom Karsai Krisztina „Rendészettudományi Olvasónapló”-ját a világhálón.

Egy évtized elmúltával négy általánosítható gondolattal feltétlenül ki kell egészítenem a befejezést.

A pécsi rendészettudományi konferenciasorozat határozott és meggyőző visszacsatolása annak a paradigmának, hogy a rendészettudományok rendszertanilag nem azonosak a rendőrtudományokkal, és a ma még gyermekcipőben járó tudományág eddigi tizenkét kötetben (2002-2011) is plasztikusan visszatükröződő gazdag spektruma, színes palettája⁴¹ további és még mélyebb kutatásokra kell, hogy ösztönözzön minden rendészeti szakembert, oktatót és kutatót.

Őriznünk kell, sőt el kell mélyítenünk és ki kell szélesítenünk a rendészettudományokat. Tovább kell haladnunk azon a nyomvonalon, amelyet nagy elődeink és kortársaink, így különösen Concha Győző, Szamel Lajos, Király Tibor, Déri Pál, Kertész Imre, Szabó András, Katona Géza, Korinek László, Finszter Géza, Irk Ferenc, Szigeti Péter és mások kijelöltek és megalapoztak számunkra.

A Pécsi Határőr Tudományos Közlemények (I-XII. kötet) hazai és külföldi szerzőinek heterogén összetétele azzal szembesített, hogy szakítanunk kell és szakíthatunk is a korábban jellemző gyakorlattal, amely szerint döntően „felfelé” tanulmányozzuk a szakirodalmat. Jobb esetben „oldalirányban” is; ellenben a tudományos és szakmai hierarchiában hozzánk viszonyítva a hierarchia „alacsonyabb lépcsőfokán” állók műveit nem vagy csak elvétve ismerjük, idézzük, hasznosítjuk. (Sajnos, magamat is „tetten értem”.) Pedig egy-egy gondolat helyességét, igazságtartalmát, nagyszerűségét és időt állóságát nem az alkotó életkora, rangja, címe határozza meg.⁴²

Figyeljünk jobban a fiatalokra, az utánunk jövőkre, – és ez nem pusztán játék a szavakkal –, mert a rendészettudományok művelésében is ők jelentik a jövőt. Fantasztikusan tehetségesek, sokoldalúak, műveltek, és a meglehetően gyakori „korosztályos” aggodás és korholás helyett inkább örömteli belátással kijelentem: mindent egybevetve, összességében jobbak, mint a mi elődeink voltak és jobbak, mint mi vagyunk. 'S ez így is van rendjén, mert egyébként nem fejlőd(het)ne a világ.

Utószóként

⁴¹ Hihetetlenül érdekes és érdemes az összesített tartalomjegyzékben (XII. kötet 49. o.) együtt látni a témák gazdag tárházát és a szerzők heterogén összetételét, általános rendészettudományi és rendészeti szaktudományi sokszínűségét. A témák és a szerzők a rendészettudományok teljes egészét tükrözik, illetve lefedik.

⁴² „Aki vitatkozás közben a tekintélyre támaszkodik, nem az értelmét használja.” (Leonardo da Vinci, 1452-1529) Olvasatomban: a tudomány nem bírja elviselni a tekintélyelvűséget, a hierarchiát, az alá-fölrendeltséget.

Mély tisztelettel és köszönettel adózom:

- a pécsi rendészettudományi konferenciák létrehozásában és a több mint egy évtizedes eredményes működtetésében résztvevő valamennyi határőr, rendőr és civil kollégának;
- kiemelten, személy szerint is a fáradhatatlan szervezőmunkáért és a kötetek szerkesztéséért Zámbó Péternek, Hautzinger Zoltánnak és Gaál Gyulának;
- a feltételek biztosításáért a Pécsi Határőr Igazgatóság és a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság rendészettudományok iránt mindenkor nagyfokú affinitást tanúsító vezetőinek és munkatársainak;
- a konferenciák nélkülözhetetlen morális és materiális támogatásáért az együttműködő partnereknek.

Ismételten sok sikert kívánok minden kollégának a rendészettudományok műveléséhez és méltó kiteljesítéséhez.